

РОЗДІЛ 4. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF IVANO-FRANKIVSK REGION: TRENDS, PROBLEMS AND PERSPECTIVES

В статті досліджено тенденції та особливості інноваційної діяльності в Івано-Франківській області. Здійснено аналіз інноваційної активності підприємств, фінансового забезпечення інноваційної діяльності, витрат на виконання наукових досліджень. Виділено основні проблеми та запропоновано шляхи покращення інноваційного розвитку Івано-Франківської області.

Ключові слова: інновації, регіон, інноваційна діяльність, фінансування інноваційної діяльності, інноваційний розвиток регіону.

В статье исследованы тенденции и особенности инновационной деятельности в Ивано-Франковской области. Осуществлен анализ инновационной активности предприятий, финансового обеспечения инновационной деятельности, расходов на выполнение научных исследований. Выделены

основные проблемы и предложены пути улучшения инновационного развития Ивано-Франковской области.

Ключевые слова: инновации, регион, инновационная деятельность, финансирование инновационной деятельности, инновационное развитие региона.

In the article the tendencies and features of innovation activity in Ivano-Frankivsk region are investigated. The analysis of enterprises' innovative activity, financial support of innovative activity, expenses for research implementation is carried out. The main problems are highlighted and ways of innovation development of Ivano-Frankivsk region's improvement are offered.

Key words: innovation, region, innovation activity, financing of innovation activity, innovative development of the region.

УДК 330.341.1

Боднарук І.Р.

асистент кафедри теорії економіки та управління

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Постановка проблеми. Інноваційний характер економіки все частіше визначає перспективи розвитку як окремого регіону, так і країни загалом, виступає головним фактором забезпечення конкурентоспроможності. При цьому в конкурентній боротьбі рівень і динаміка інноваційних процесів стає визначальним показником та характеризує здатність до ринкових перетворень шляхом створення, впровадження, а також використання нововведень, освоєння новітніх технологічних процесів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Широкий огляд теоретичних та прикладних аспектів інноваційного розвитку здійснили іноземні та вітчизняні науковці. Теоретичні основи інновацій знайшли одне з провідних місць у працях Й. Шумпетера, К. Макконнелла, С. Брю, С. Кузнєца, П. Друкера. Регіональні аспекти інноваційного розвитку розглядаються у працях таких вітчизняних учених, як В. Семиноженко, В. Геєць, Л. Антонюк, Л. Кривенко, М. Крупка, І. Лукінов та ін.

Постановка завдання. Вивченню різнобічних аспектів інноваційної діяльності та інноваційного розвитку регіону присвячено чимало наукових напрацювань. Однак ці процеси є динамічними і потребують постійної уваги для виявлення тенденцій та формування відповідних рекомендацій щодо їх покращення. Метою статті є дослідження тенденцій інноваційного розвитку в Івано-Франківській області, визначення проблем, а також розро-

блення рекомендацій щодо активізації інноваційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інновації є результатом творчого процесу, вони змушують шукати нові форми і методи управління, стають тим фундаментом, який забезпечує конкурентні переваги та лідируючі позиції на ринку.

Сьогодні ефективність управління інноваційними процесами та їх державне стимулювання є визначальними факторами конкурентоспроможності економіки кожного регіону. Проте для більшості українських регіонів характерні негативні тенденції щодо зниження інноваційної активності промислових підприємств та скорочення обсягів виробництва саме інноваційної продукції, яка частково замінюється на більш просту і дешеву при тому, що в економічно розвинених країнах світу ще в 80–90-х роках минулого сторіччя темпи зростання наукомістких галузей були в середньому в 1,5–2 рази вищі, ніж загалом у промисловості [7]. Не є винятком й Івано-Франківська область.

Аналіз інноваційного розвитку області, проведений за даними Головного управління статистики, дозволив зробити висновок, що близько 80% промислових підприємств останніми роками не здійснюють інноваційну діяльність. Питома вага підприємств, що займались інноваціями, у 2016 р. склала тільки 21,1%, причому протягом останніх двох років відбулось зменшення зазначеного показника на 1,7% [4]. Це свідчить про

відсутність позитивних тенденцій у розвитку інноваційної сфери області, незважаючи на той факт, що зазначений показник в Україні є ще меншим (18,9% у 2016 р.). Питома вага підприємств, що впроваджували інновації у 2016 р., зменшилась на 3,6% порівняно з попереднім роком і на 2,1% порівняно з 2012 р., хоча загалом по Україні зазначений показник протягом досліджуваного періоду мав тенденцію до зростання (рис. 1).

На противагу цьому зросла питома вага підприємств, що впроваджували інноваційні види продукції за останні 5 років на 1,3%, питома вага підприємств, що впроваджували інноваційні процеси – на 3,8%, хоча і залишається на дуже низькому рівні. У 2016 р. впроваджували інноваційні види продукції 15 підприємств області (11,7%), з яких новими для ринку є тільки 5 підприємств (3,9%); впроваджували інноваційні процеси 12 підприємств області (9,4%) [1].

Однією з причин зазначених тенденцій є недостатній рівень фінансового забезпечення інноваційної діяльності. У 2012–2016 рр. і так недостатні обсяги фінансових коштів зменшуються порівняно з попередніми роками, а саме з 203 824,1 тис. грн. у 2012 р. до 80 467,5 тис. грн. у 2016 р., що знижує інноваційну активність.

Інноваційна діяльність промислових підприємств області протягом останніх 5 років в основному фінансується за рахунок власних фінансових ресурсів, частка яких у загальній сумі витрат на інноваційну діяльність у 2016 р. склала 96,3% (рис. 2).

Перешкодою для інноваційного розвитку підприємств області є також відсутність механізму

заохочення іноземних інвестицій. Частка інвестицій від іноземних інвесторів за досліджуваний період не перевищувала 16,7%. Серед основних причин такої ситуації є нестабільні загальноекономічні показники, постійні зміни в нормативно-правовій базі, проведення антитерористичної операції та значний рівень тінізації економіки, що збільшує ризик вкладення коштів в інновації. Кошти вітчизняних інвесторів для інноваційного розвитку були використані тільки у 2013 р. у розмірі 0,05 % [1, с. 73].

Питома вага обсягу витрат на виконання наукових досліджень в Івано-Франківській області в регіональному валовому продукті щороку зменшувалась (рис. 3) і в 2016 р. становила тільки 0,04%. Аналогічний показник загалом по Україні протягом досліджуваного періоду також зменшувався і в 2016 р. досягнув 0,48% [2, с. 28].

Варто зазначити, що у країнах Європейського Союзу, за даними Євростату, наукомісткість ВВП у 2016 р. становила 2,03% і була найвищою у Швеції (3,25%) та Австрії (3,09%). Високі значення показника також спостерігались у Німеччині (2,94%), Данії (2,87%) і Фінляндії (2,75%) [8].

Щодо структури витрат на виконання наукових досліджень, то протягом досліджуваного періоду вона суттєво змінювалась. У 2010 р. найбільшу частку (67,9%) у структурі займали витрати на науково-технічні розробки, проте щороку зменшувались, тому в 2016 р. їх частка склала тільки 28,5%, хоча найменшою вона була у 2013 р. (13,1%). Проте значно зросла частка витрат на прикладні наукові дослідження від 22,2% у 2010 р. до 57,6% у 2016 р.

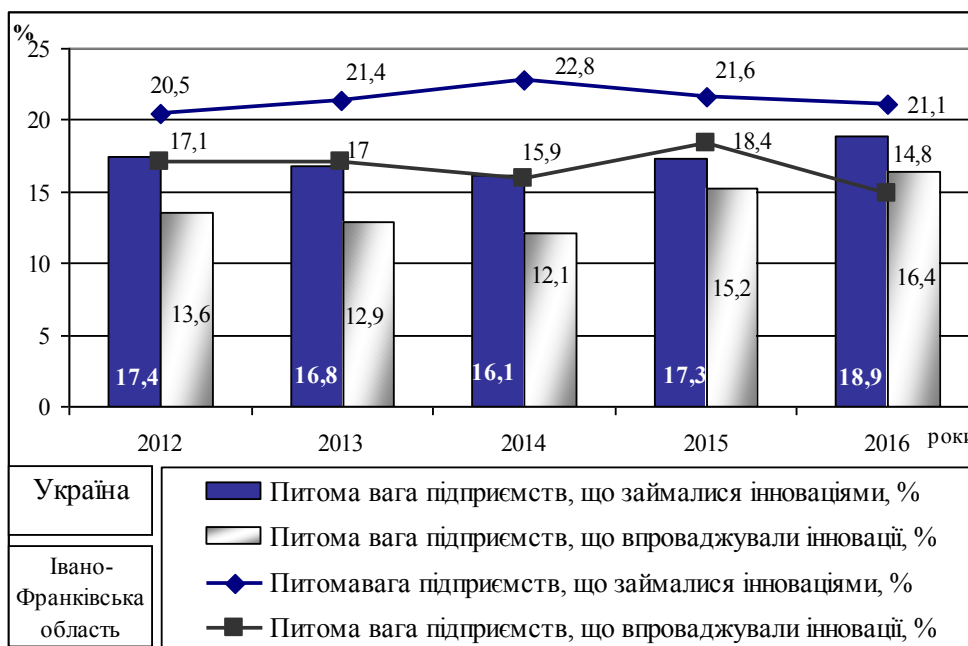

Рис. 1. Питома вага підприємств, що займалися і впроваджували інновації в Івано-Франківській області та Україні

Джерело: сформовано автором за даними [3; 4; 5]

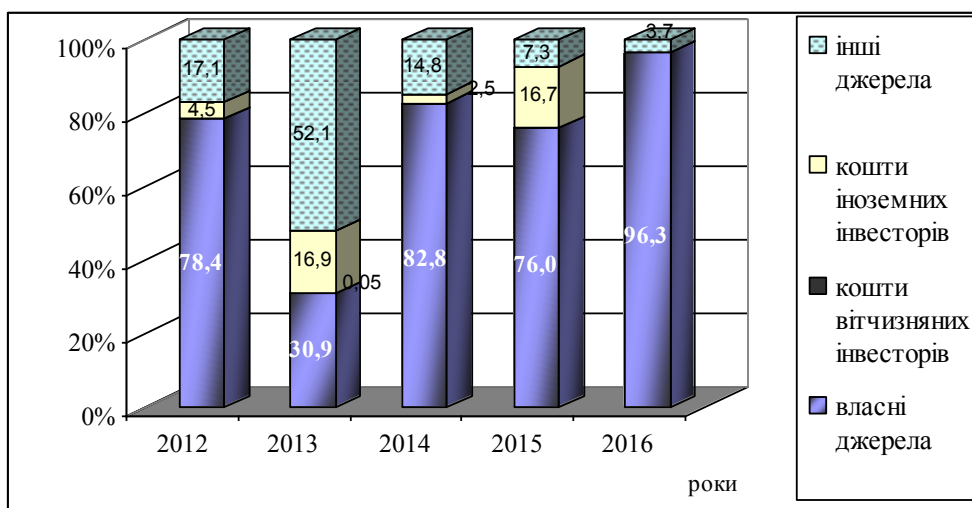

Рис. 2. Джерела фінансування інноваційної діяльності в Івано-Франківській області

Джерело: сформовано автором за даними [3; 4; 5]

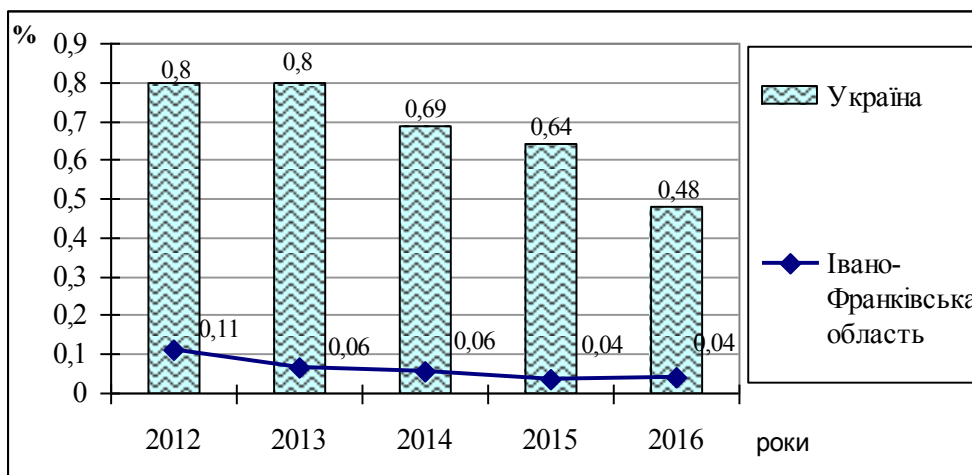

Рис. 3. Питома вага обсягу витрат на виконання наукових досліджень у ВВП та в регіональному валовому продукті Івано-Франківської області

Джерело: сформовано автором за даними [3; 4; 5]

Також протягом досліджуваного періоду спостерігалось незначне зростання частки витрат на фундаментальні наукові дослідження на 3,9% [2, с. 28].

Перешкодою на шляху активізації інноваційної активності в Івано-Франківській області, окрім фінансового забезпечення, є також відсутність належного стимулювання працівників сфери НДДКР, міграція наукових працівників, низька інвестиційна привабливість унаслідок військових дій та економічної кризи, високий економічний ризик впровадження інноваційних розробок, відсутність можливостей для кооперації з науковими установами та іншими підприємствами, великі витрати та тривалий термін окупності нововведень, нестача інформації про нові технології та ринки збуту тощо.

У результаті аналізу наукових розвідок щодо регіонального інноваційного розвитку для активізації інноваційної активності в області видається доцільним здійснювати певні заходи за такими напрямками: розвиток інноваційної інфраструктури, розвиток та підвищення ефективності використання людського потенціалу, забезпечення фінансування, удосконалення нормативно-правової бази.

Інноваційна інфраструктура регіону повинна виконувати такі функції [6, с. 100]: забезпечення та підтримка зв'язків між підсистемами регіональної інноваційної системи; кадрова, організаційно-технічна, фінансово-кредитна та інформаційно-консультаційна підтримка суб'єктів інноваційної діяльності; активізація інноваційної діяльності в регіоні; страхування суб'єктів науково-інноваційної

діяльності регіону; стандартизація та сертифікація інноваційної продукції; координація та впорядкування діяльності підсистеми регіональної інноваційної системи; кадрове забезпечення підсистем регіональної інноваційної системи; регулювання інноваційного процесу; формування потреби в інноваціях. Інноваційному розвитку сприятиме формування інноваційної інфраструктури, що об'єднує виробництво, науку і ринок, формуючи сприятливі умови для швидкого втілення наукових ідей. Вагомим кроком у цьому напрямі видається створення регіональної мережі інноваційних структур, що дозволить забезпечити як розвиток окремих галузей, так і економіки регіону загалом.

Інноваційний розвиток ґрунтується на новітніх знаннях і вміннях. Ці обставини об'єктивно підсилюють роль людини як носія інтелекту, спеціальних знань, творчого потенціалу, новаторських ідей. А отже, підвищення ефективності використання та розвитку людського потенціалу необхідно розглядати важливим складником інноваційного розвитку регіону та здійснювати у таких напрямках:

- формування системи підготовки фахівців для інноваційної сфери;
- подолання психологічних бар'єрів упровадження інновацій шляхом проведення тренінгів, семінарів тощо;
- формування позитивного іміджу інноваційного підприємця шляхом популяризації інноваційних ідей та інноваційного розвитку;
- формування системи мотивації розробки та впровадження інноваційних ідей на різних рівнях (підприємство – регіон – країна) тощо.

Оскільки обмеженість фінансових ресурсів є одним із значних чинників, що перешкоджають інноваційному розвитку регіону, доцільними видаються такі заходи:

- упровадження пільг для підприємств, які здійснюють інноваційну діяльність, упроваджують та реалізують інноваційну продукцію;
- упровадження пільг для залучення іноземних інвесторів, що фінансують виробництво інноваційної продукції;
- збільшення державного фінансування інноваційного розвитку.

Для інноваційного розвитку регіону важливим є формування сприятливого середовища, що можливо завдяки удосконаленню нормативно-правової бази. Неточності формулювань, розбіжності, розпорошеність законодавчої бази, дублювання окремих положень гальмують інноваційну діяльність, а тому першочерговим завданням є створення й удосконалення законодавчих норм реалізації інновацій, а також забезпечення захисту прав інтелектуальної власності.

Висновки з проведеного дослідження. Результати проведеного дослідження щодо інноваційної активності в Івано-Франківській області

дають підстави для висновку про її низький рівень, незважаючи навіть на той факт, що вона є кращою порівняно з аналогічним показником в Україні.

Визначено також, що потенціал інноваційного розвитку залежить в основному від приватного фінансування, адже витрати держави є дуже малими, а також існує значна кількість перешкод щодо зовнішнього фінансування іноземними інвесторами. Для вирішення фінансових питань в інноваційній сфері доцільним видається збільшення розмірів видатків із державного та місцевого бюджетів, створення податкових і тарифних стимулів для промислових підприємств по інвестиціях у науково-дослідні роботи, залучення іноземних інвесторів шляхом формування відповідної законодавчої бази, що сприятиме активізації інноваційних процесів в області та країні загалом.

Регіональний інноваційний розвиток також запропоновано покращити шляхом формування інноваційної інфраструктури, удосконалення нормативно-правової бази. Оскільки носієм інноваційних ідей є сама людина, то важливим напрямом покращання інноваційного розвитку є підвищення ефективності використання людського потенціалу.

Перспективним напрямом дослідження залишається розширення меж аналізу чинників, що впливають на виконання наукових досліджень та інноваційний розвиток, а також пошук рішень у напрямі прискорення впровадження у виробництво останніх досягнень науки і техніки та удосконалення інноваційної діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Боднарук І. Аналіз фінансування інноваційної діяльності в Івано-Франківській області. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем». Івано-Франківськ, 11–13.10.2017. С. 72–74.
2. Боднарук І. Витрати на виконання наукових досліджень: оцінка та аналіз. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні управлінські технології в умовах трансформації соціально-економічних відносин». м. Івано-Франківськ, 19–20 квітня 2018 р. С. 27–29.
3. Макар О. Наукова та інноваційна діяльність в Івано-Франківській області: стат. зб. / ред. Івано-Франківськ : Голов. упр. статистики в Івано-Франків. обл., 2017. 103 с.
4. Офіційний сайт Головного управління статистики в Івано-Франківській області. URL: <http://www.ifstat.gov.ua>
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Рудь Н. Інноваційна інфраструктура регіону: теорія, методологія, практика : монографія. Луцьк: ВРР ЛНТУ, 2011. 492 с.
7. Сімків Л. Інновації як фактор економічного зростання. Молодий вчений. 2016. № 12 (39). С. 901–905.
8. The World Bank. URL: <http://data.worldbank.org>